

एन. ए. भाग-१ मराठी
अध्यासक्रम जुलै, १९९७ पासून

साहित्याची विभागणी

प्रश्नपत्रिका पहिली - मध्ययुगीन मराठी वाङ्-मयाचा इतिहास.

सत्र पहिले

घटक-१	मध्ययुगीन ङालखडे व मराठी साहित्यनिर्मितीची वास्तव्युकी	४	तासिका	
घटक-२	नाथ संप्रदायाचे साहित्य	४	तासिका	
घटक-३	महानुभाव पंथाचे साहित्य	१६	तासिका	
घटक-४	वारकरी संप्रदायाचे साहित्य	१६	तासिका	
			<hr/>	
			४०	तासिका.

सत्र दुसरे

घटक-५	दत्त संप्रदायाचे साहित्य	४	तासिका	
घटक-६	समर्थ संप्रदायाचे साहित्य	६	तासिका	
घटक-७	पंडिती काव्य प्रेरणा, स्वरुप व कार्य	१०	तासिका	
घटक-८	शाहिरा काव्य	१०	तासिका	
घटक-९	दखर वाङ्-मय व ऐतिहासिक पत्र वाङ्-मय.	१७	तासिका.	
			<hr/>	
			४०	तासिका.

प्रश्नपत्रिका दुसरी

समीक्षाशास्त्र

सत्र पहिले

घटक-१	समीक्षा - व्याख्या व स्वरूप	१० तासिका
घटक-२	समीक्षेची व्याप्ती	१० तासिका
घटक-३	साहित्य समीक्षेचे निकष	१० तासिका
घटक-४	समीक्षेचे गुण विशेष	१० तासिका
		<hr/>
		४० तासिका

सत्र दुसरे

घटक-५	समीक्षेची वाटचाल	१२ तासिका
घटक-६	समीक्षेच्या विविध पध्दती	१८ तासिका
घटक-७	समीक्षेचे उपयोजन	१० तासिका
		<hr/>
		४० तासिका

प्रश्नपत्रिका तिसरी

लेखकांचा अभ्यास प्राचीन/अप्राचीन
ज्ञानेश्वरी

सत्र पहिले

घटक-१	ज्ञानेश्वरीची पार्श्वभूमी	०५ तासिका
घटक-२	ज्ञानेश्वरी	३५ तासिका

सत्र दुसरे

असुतानुभव	१० तासिका	
वांगदेव पातण्टी	०५ तासिका	
हरिघाटाचे अभंग	०५ तासिका	
इतर अभंग, गौळणी, विरहिणी पदे इत्यादी	२० तासिका	
		<hr/>
		४० तासिका

डि. वा. शिरवाडकर/कुसुम

सत्र पहिले

कुसुमाग्रजांची सभ्यकविता	३० तासिका	
सम्रा स्फुट ललितलेखन	१० तासिका	
		<hr/>
		४० तासिका

सत्र दुसरे

डि. वा. शिरवाडकरांनी नाटके	२० तासिका
नाटके-या	०५ तासिका
उदा.	०५ तासिका
साहित्य विचार व समीक्षे संबंधी लेख	१० तासिका

प्रश्नपत्रिका चौथी
साहित्यकृतीचा अभ्यास
सत्र पहिले

शतोल्लेकावली - मोरोपंत
मधुकर - विनोबाजी भावे

२० तासिका
२० तासिका

४० तासिका

सत्र दुसरे

बाहिरनाला - नारायण सुर्वे
विधाळाया - जयवंत दळवी

२० तासिका
२० तासिका

४० तासिका

किंवा
विनोदी साहित्य

सत्र पहिले

घटक-१ विनोदी साहित्याची संकल्पना
घटक-२ विनोदाचे प्रकार
घटक-३ विनोदी साहित्याचे स्वरूप व परंपरा
घटक-४ विनोदी साहित्याचे प्रकार
घटक-५ काही प्रमुख विनोदी साहित्यीक

०६ तासिका
०८ तासिका
०८ तासिका
०६ तासिका
१२ तासिका

४० तासिका

सत्र दुसरे

घटक-६ काही प्रमुख विनोदी साहित्यीक

४० तासिका

टीप :- कोणत्याही साहित्यकृतीवर स्वतंत्र प्रश्न विचारले जाऊ नयेत.

किंवा
समाजभाषा विज्ञान
सत्र पहिले

घटक-१ सामाजिक भाषाविज्ञान स्वरूप व व्याप्ती
घटक-२ भाषा व संस्कृती
घटक-३ भाषा संपर्क
घटक-४ भाषिक प्रवृत्ती व भाषाशास्त्रीची चळवळ
घटक-५ प्रमाण भाषा
घटक-६ बोल विज्ञान

०८ तासिका
०८ तासिका
०२ तासिका
०६ तासिका
०६ तासिका
०८ तासिका

४० तासिका

सत्र दुसरे

घटक-७ भारतातील भाषिक प्रश्न
घटक-८ भाषा आणि लिपी
घटक-९ भाषा आणि शिक्षण
घटक-१० शासन व्यवहाराची भाषा
घटक-११ जनसंपर्क साध्यमाची भाषा
घटक-१२ भाषा आणि साहित्य

०६ तासिका
०८ तासिका
०६ तासिका
०८ तासिका
०८ तासिका
०४ तासिका

४० तासिका

वेज नं. २

किंता

स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य
स्त्रीवादी साहित्य
सत्र पहिले

घटक-१	स्त्रीवादाची प्रेरणा, संकल्पना आणि स्वरूप	०८ तासिका
घटक-२	स्त्री मुक्तीची आंदोलने आणि स्त्रीवादी साहित्य यातील अनुबंध	०६ तासिका
घटक-३	काश्चातय स्त्रीवादी साहित्याचा स्थूल परिचय	०६ तासिका
घटक-४	मराठीतील स्त्री गीत जाणिवेचे साहित्य आणि त्याची वैशिष्ट्ये	०८ तासिका
घटक-५	विशेष साहित्य कृतींचा अभ्यास	१२ तासिका
		<hr/>
		४० तासिका

सत्र दुसरे - मार्क्सवादी साहित्य

घटक-१	मार्क्सवादाची तात्त्विक बैठक आणि स्वरूप	०६ तासिका
घटक-२	मार्क्सचे साहित्य विप्लव विचार	०६ तासिका
घटक-३	मार्क्सच्या अनुयायींचे साहित्य विप्लव विचार	०६ तासिका
घटक-४	मराठी लेखकांचे मार्क्सवादी साहित्याविषयक विचार	०६ तासिका
घटक-५	मार्क्सवादाचा मराठी साहित्य निर्मितीवरील प्रभाव	०४ तासिका
घटक-६	विशेष साहित्यकृतींचा अभ्यास	१२ तासिका
		<hr/>
		४० तासिका

II अंतरी पेटवू ज्ञानज्योत II
उत्तर महाराष्ट्र विभागीय, जळगांव.

एम. ए. भाग-१ अध्यासक्रम

[जून, १९९७ पासून]

विषय :- मराठी

प्रश्नपत्रिका-१ :- मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास [प्रारंभ ते १८१८]

उद्दिष्टे :-

मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाच्या प्रारंभा काळापासून साहित्य निर्मितीच्या विविध काळखंडातील प्रेरणा, धार्मिक, सांस्कृतिक, सामाजिक पार्श्वभूमी, वाङ्मयीन प्रवृत्ती, प्रेरणा, वाङ्मय प्रकारांची पृथगात्मता, संकेत, प्रभाव, अनुकरण, बंडखोरी, इ. वाङ्मयेतिहास संकल्पनेच्या संदर्भात मध्ययुगीन वाङ्मयाचा परीक्षण घेणे. विविध संप्रदायांच्या वाङ्मय प्रकारांच्या उदयास्ताची मीमांसा करणे. महत्त्वाच्या ग्रंथातील आशय, वाङ्मयीन सौंदर्य, सामाजिकता यांचे स्वरूप जाणून घेणे.

पहिले सत्र

घटक-१ :- मध्ययुगीन काळखंड व मराठी साहित्य निर्मितीची पार्श्वभूमी

१.१ मध्ययुगीन मराठी साहित्य निर्मितीचे प्रारंभीचे स्वरूप [डोरीव लेख, इतर ग्रंथातून मिळणारी साहित्य, संस्कृत-प्राकृताची पार्श्वभूमी, धार्मिक-सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, आद्य मराठी वाङ्मयकार मुकुंदराज.

घटक-२ :- नाथसंप्रदायाचे साहित्य

२.१ नाथसंप्रदायाचे वाङ्मयादर्श व निर्मितीप्रेरणा
२.२ नाथसंप्रदायाच्या साहित्याचा परिचय
२.३ नाथसंप्रदायाच्या साहित्यातील वाङ्मयीन वैशिष्ट्ये.

घटक-३ :- महानुभाव पंथाचे साहित्य

३.१ महानुभाव पंथाची पूर्वगीठिका [संक्षेपात], पंथाचे संस्थापक आणि प्रसारक, तत्त्वज्ञान आणि आचारधर्म [संक्षेपात]
३.२ महानुभाव साहित्याच्या निर्मिती प्रेरणा व वाङ्मयादर्श
३.३ महानुभाव पंथाचे पद्य साहित्य [धमळे, महानुभावाचे सातही ग्रंथ].
३.४ महानुभाव पंथाचे गद्य साहित्य व वाङ्मय प्रकारांची पृथगात्मता [चरित्रग्रंथ]

लीलाचरित्र, श्री. गोविंदे प्र. चरित्र, लीकूप्य चरित्र, सूत्राठ, दुष्टान्त पाठ, स्थानयोधी पूजावतर टीकाग्रंथ इ.]

३.५ महाजुभाव पंथाची सांस्कृतिक - वाङ्. मधीन काव्यगिरी.

घटक-४ :- वारकरी संप्रदायाचे साहित्य.

- ४.१ वारकरी संप्रदायाचा प्रारंभ व विकास.
- ४.२ वारकरी संप्रदायाचे वाङ्. मधादर्श व निर्मिती प्रेरणा.
- ४.३ वारकरी संप्रदायातील प्रमुख संत ज्ञानेश्वर, नानदेव, रघुनाथ, तुकाराम यांच्या वाङ्. मधाचे स्वरूप.
- ४.४ ज्ञानेश्वरांच्या प्रभावळीतील संतकवी आणि संत कवयित्रींच्या वाङ्. मधाचा परिकथ.
- ४.५ वारकरी संप्रदायातील साहित्य रचनेतील विविधता, वाङ्. मधीन सौंदर्य.

सत्र दुसरे

घटक-५ :- दत्त संप्रदायाचे साहित्य

- ५.१ दत्त संप्रदायाच्या उदात्ताची शीर्गांता, तत्त्वज्ञान आणि कार्य.
- ५.२ दत्त संप्रदायाची वाङ्. मधीन काव्यगिरी.

घटक-६ :- समर्थी संप्रदायाचे साहित्य

- ६.१ समर्थी संप्रदायाचे वाङ्. मधादर्श व निर्मिती प्रेरणा.
- ६.२ समर्थी संप्रदायाची वाङ्. मधीन काव्यगिरी.
- ६.३ समर्थी संप्रदायातील अन्य साहित्यिकांचे वाङ्. मधीन काव्यगिरी.

घटक-७ :- पंडिती काव्यप्रेरणा, स्वरूप व कार्य.

- ७.१ पंडिती काव्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी.
- ७.२ पंडिती काव्याची वैशिष्ट्ये.
- ७.३ मुक्तेश्वर, श्रीधर, कामन पंडित, सागरराव, मोरोपंत, सविपती, मध्वकुनी, अक्षतराव, इत्यादींच्या रचनांचे स्वरूप व वाङ्. मधा परंपरेतील स्थान.
- ७.४ तंजाश्रचे पंथाची साहित्य, प्रेरणा, स्वरूप व पृथगात्मता [रघुनाथ पंडित अध्वित सुत काशी इ.]
- ७.५ दासोपंतारे साहित्य व वैशिष्ट्ये.
- ७.६ पंडिती साहित्याचे योगदान [आख्यान काव्ये, स्तोत्र, श्लोक, चित्रकाव्य इ.]

घटक-८ :- शाहिरांची काव्य.

- ८.१ शाहिरांची काव्यस्युद्धा निर्दिष्टीची सांस्कृतिक-वाङ्मयीन पार्श्वभूमी.
- ८.२ दोहाडे : विधय, रचनाबंध, शैली.
- ८.३ लावणी : विधय, रचनाबंध, शैली.
- ८.४ फटका व भेदिक : विधय, रचनाबंध, शैली.
- ८.५ प्रमुख शाहिरांचा परिचय.

घटक-९ :- बखर वाङ्मय व ऐतिहासिक पत्रवाङ्मय.

- ९.१ बखर वाङ्मयस्युद्धा निर्दिष्टीप्रेरणा व सांस्कृतिक पार्श्वभूमी.
- ९.२ बखरींचे कालानुसार वर्गीकरण
[सिद्धपूर्वकालीन, शिवकालीन, पेशवेकालीन].
- ९.३ बखरींचा वाङ्मयीन आकृतीबंध
[कथात्मकघाट, भाषिकडौल, लोकसाहित्याचा प्रभाव, अन्य भाषांचा प्रभाव].
- ९.४ मराठीतील प्रमुख बखरींचा संक्षिप्त परिचय, महिकावतीची बखर, शिघदिग्विजय, सप्तप्रकरणात्मक चरित्र, सभासद बखर, पानीपतची बखर, आझापत्र इ.
- ९.५ ऐतिहासिक पत्रवाङ्मयस्युद्धाचे स्वरूप व प्रकार.

प्रश्नपत्रिका-२ :- समीक्षाशास्त्र

सत्र पहिले !

१. समीक्षा-व्याख्या व स्वरूप.
 - १.१ समीक्षा म्हणजे काय? समीक्षेच्या प्रमुख व्याख्या.
 - १.२ समीक्षेची प्रक्रिया [वाचन आस्वजन आस्वाद, मुल्यमापन इत्यादी संज्ञांचा परिचय]
 - १.३ समीक्षेची संबंधित घटक - लेखक, साहित्यकृती समीक्षक व वाचक यांचा परस्पर संबंध.
 - १.४ समीक्षेची विविध प्रयोजने व कार्ये [परीचय, अस्मिताय, विश्लेषण, परीक्षण समीक्षण नोंद, स्पष्टीकरणात्मक टिपण, अर्थनिर्घन [इंटर प्रेजेंट, मुल्यमापन इत्यादी].
 - १.५ समीक्षेच्या सार्थता.
२. समीक्षेची व्याप्ती.
 - २.१ बाह्यकेंद्री व आंतरकेंद्री समीक्षा.
 - २.२ साहित्य कृतीनिष्ठ समीक्षा.
 - २.३ साहित्य प्रकारनिष्ठ समीक्षा.

- २.४ साहित्येतिहास आणि कृतीशा.
 २.५ समीक्षाशास्त्र : स्वतंत्र ज्ञानशाखा.

३. साहित्य समीक्षेचे निरूपण.

- ३.१ साहित्यकृतीच्या समीक्षणाचे निरूपण.
 ३.२ वाद्य. भयान मूल्ये.
 ३.३ जीवनमूल्ये.
 ३.४ वाद्य. मर्यादित महात्मतेचा प्रश्न, साहित्य कृती चांगली आणि फ्रेष्ठ यातील अंतर रेखा.
 ३.५ साहित्यसमीक्षेची परिभाषा.

४. समीक्षेचे गुणनिर्देश.

- ४.१ सहृदय परंतु साक्षी भोजता समीक्षक.
 ४.२ समीक्षेचे गुण - संवेदनशीलता, रसिकता, प्रज्ञा, तुलनाक्षमता, व्युत्पन्नता, विश्लेषणता, विविक्षकता, मूल्य विवेक भाषिक तारी, संयोजनशीलता, तटस्थता व न्यायदृष्टी.
 ४.३ साहित्यकृतीची व साहित्य व्यवहाराची जाण [साहित्य कृतीची माध्यम विशिष्टता, साहित्याचे अस्मरण, साहित्याचे आध्यात्मिक स्वात्मिक, भाषिक व कलात्मक अंग].
 ४.४ समीक्षेचे वाचकावधानी पध्दये - समीक्षा विषयाचे अवधान व तारतम्य, निरूपणतारतम्य, व्यक्तिनिष्ठता आणि वस्तुनिष्ठता यांचे तारतम्य, मांडणी व शैली यासंबंधी प्रस्तुत अप्रस्तुत विवेक, सुसंगती व सुसुत्रता यांचे भाव, स्पष्टता [क्लेरिटी] नेसलेल्या व साक्षिकता यासंबंधीचा विवेक, विधायक दृष्टीकोण.

सत्र दुसरे

समीक्षेची वाटचाल, समीक्षेच्या विविध पध्दती व उपयोजन.

५. समीक्षेची वाटचाल : विष्णुभास्त्री विप्लवकर, न. चि. केकर, वि. स. शेट्टेकर, ना. शि. कडके, तेंडेंकरदा. व. कुलकर्णी, दि. के. वेडेकर - नरहर कुसुंदार.
 ६. समीक्षेच्या विविध पध्दती.
 ६.१ चरित्रात्मक समीक्षा पध्दती.
 ६.२ ऐतिहासिक समीक्षा पध्दती.

- ६.३ समाजशास्त्री समीक्षा पध्दती [गार्हपत्यादी]
- ६.४ मानसशास्त्री [आदिबंधात्मक].
- ६.५ रूपवादी / आकृतिनिष्ठ समीक्षा पध्दती.
- ६.६ शैलीवैज्ञानिक समीक्षा पध्दती.
- ६.७ धटितार्थशास्त्र समीक्षाशास्त्र.

७. समीक्षे उपयोजन,

- ७.१ समाजशास्त्री समीक्षा पध्दतीनुसार "उचल्या" लक्षण भाऊवाड ह्या पुस्तकाची समीक्षा.
- ७.२ रूपवादी समीक्षा पध्दतीनुसार बाळवीच्या "औटुंबर" कवितेची समीक्षा.

प्रश्नपत्रिका-३ :- [विशेष स्तर] लेखकाच्या अभ्यास प्राचीन/अर्वाचीन.

उद्दिष्ट्ये :-

- १] एकाच लेखकाच्या समग्र वाङ्मयीन कर्तृत्वाचे आकलन करणे.
- २] लेखकाचा काल आणि त्याची वाङ्मयीन परिवर्तिते यातील अन्वय नक्षात घेणे.
- ३] लेखकाच्या वाङ्मयीन प्रेरणांचा शोध घेणे.
- ४] लेखकाने मराठी साहित्याला दिलेले योगदान.

प्राचीन लेखक

ज्ञानेश्वर

सत्र पहिले - ज्ञानेश्वरी

सत्र दुसरे - अक्षुताक्षर, वांगदेव पातळटी, हरिपाठाचे अभंग, पदे अभंग, गौरीजी, विरहिणी इत्यादी.

अर्वाचीन लेखक

वि. वा. शिरवाडकर/कुमुभाग्न.

कविता, नाटक, कथा, कादंबरी, स्फुट ललित लेख, साहित्य विचार, भरीला यातंबंधीचे लेख यांच्या संदर्भात अभ्यास अभिप्रेत]

सत्र पहिले - कवि कुमुभाग्न्यांची समग्र कविता आणि समग्र स्फुट ललित लेख.

सत्र दुसरे - वि. वा. शिरवाडकरांचे गद्य लेख.

नाटके, कथा, कादंबरी, साहित्यविचार व संपरीक्षेबंधी लेख.

प्रश्नपत्रिका-४

[१] साहित्यकृतींचा अभ्यास

उद्दिष्टे :-

- १] साहित्यकृतींच्या सौंदर्याचे आकलन करून आस्वाद घेण्याची क्षमता निर्माण करणे.
- २] निश्चित साहित्यप्रकारात त्या साहित्य कृतीचे स्थान आणि महत्त्व जाणून घेणे.
- ३] आशय : अभिव्यक्तीच्या अंगाचे निश्चित साहित्यकृतीचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये यांचा शोध घेणे.

सत्र पहिले

- १] श्लोककेशवली - मोरोपंत.
- २] मधुकर - दिनोदयी भावे.

सत्र दुसरे

- ३] बाहिरनामा - नारायण तुर्वे
- ४] संध्याकाळा - बंधुवंत दळवी.

दिसा

[२] दिनोदी साहित्य

- उद्दिष्टे :-
- १] दिनोदी साहित्याची संकलना व स्वरूप यांचे आकलन करणे.
 - २] मराठी साहित्यातील : दिनोदी लेखनाची परंपरा समजून घेणे.
 - ३] मराठी दिनोदी साहित्य प्रकार समजून घेऊन दिनोदीच्या निर्दिष्टीची व आत्मनाची क्षमता वाढविणे.

सत्र पहिले

घटक-१ :- दिनोदी साहित्य संकल्पना

- १] दिनोद निर्दिष्टीसीपांता : उपहास, उपरोध, वक्रोक्ती, चित्तंशती, असंधधता इत्यादी.

घटक-२ :- दिनोदाचे प्रकार

अद्विनिष्ठ, प्रसंगनिष्ठ, स्वभावनिष्ठ, कल्पनानिष्ठ इत्यादी.

घटक-३ :- विनोदी साहित्याचे स्वरूप व परंपरा.

घटक-४ :- विनोदी साहित्याचे प्रकार.

विनोदी लेख, विनोदी नाटके, प्रहसने, विनोदी कथा, विनोदी कविता, विनोदी कासंबरी विडंबन काव्य आणि वात्रटिका, प्रघातवर्णनातीत विनोद.

घटक-५ :- काही प्रमुख विनोदी साहित्यिक.

- १] श्रीपाद कृष्ण कोल्हटकर.
- २] रायगणेश गडकरी.
- ३] चिं. पि. बोशी.

सत्र दुसरे

काही प्रमुख विनोदी साहित्यिक

- १] प्र. के. अत्रे,
- २] पु. क. देशपांडे.
- ३] गंगाधर गाडगीळ,
- ४] द. मा. विरासदार.

शिवा

समाजभाषा विज्ञान

[विविध भाषिक प्रश्नांचा विशेष अभ्यास]

[परिभाषा व इतर तपशीलांचे परिशिष्ट स्वतंत्रपणे सुरक्षित्यात येईल]

सत्र पहिले

सामाजिक भाषाविज्ञान - स्वरूप व व्याप्ती

- १] आधुनिक भाषाविज्ञानातील विविध प्रवाह
[सोत्सुर, ब्लूमफील्ड, वॉम्स्ली इ.]
- २] सामाजिक भाषा विज्ञानाचे वेगळेपण
[सपीर बॉर्क - रॉलिनवुडकी]
- ३] समाजभाषा विज्ञान एक आंतर्विध्यादेशीय अभ्यासक्षेत्र
- ४] सामाजिक भाषा विज्ञानातील पायाभूत संकल्पना.

- ३.१ भाषिक सापेक्षतावादाचा सिध्दांत
- ३.२ भाषिक वर्तन आणि परस्थीतीचा संदर्भ
- ३.३ संदेश वहन क्षमता, भाषिक भांडार व लघुक्षेत्र
- ३.४ भाषेचे समाजविज्ञान
- ३.५ भाषासंपर्क
- ३.६ भाषा नियोजन

०५. व्याप्तो :-

- ४.१ भाषेच्या सांसाजिक क्षमताची घडण व प्रमाणपत्र
- ४.२ भाषा वेदांचा अभ्यास
- ४.३ भाषा नियोजन [भाषाध्यापन, भाषांतर, लिपी इ.]

[२] भाषा व संस्कृती

१. भाषा : मूलतः एक सांसाजिक प्रक्रिया.
२. भाषा व आर्थिक वर्ग व्यवस्था [न्यूनसिध्दांत]
३. भाषा व जाति व्यवस्था
४. क्षेत्रांची भाषा व मुखांची भाषा
५. व्यावसायिकांची भाषा.
६. भाषेचे उपयोग [औपचारिक, अनौपचारिक]
७. भाषेतोड निषेधिता प्रकार
८. वाचिक अर्थ स्वल्पशास्त्र
९. साकेतिक व गुप्त भाषा

[३] भाषा संपर्क

१. "भाषिक भांडार" व "लघुक्षेत्र".
२. समाजातील द्विभाषिकता
३. बहुभाषिकता
४. प्रथम भाषा - द्वितीय भाषा
५. मिश्र भाषा / मिश्र बोली.
६. पिजीत भाषा. [संकर भाषा]
७. क्रिऑल भाषा
८. बालभाषासिध्दांत, बहुभाषिक निर्मोतीचा सिध्दांत आणि

एकभाषिक निर्मातोचा सिध्दांत.

४. भाषिक प्रदुषण व भाषाशुध्दीची चळवळ.

१. मराठीवरील परभाषांचे आक्रमणे.
२. फार्सी व इंग्रजीचा प्रभाव.
३. मराठीतील भाषाशुध्दीची चळवळ [कोल्हटकर, सावरकर, क्षीरदास इ. चे विचार.]
४. समकालीन मराठी आणि भाषिक प्रदुषणाचा प्रश्न.

५. प्रमाण भाषा.

१. प्रमाण भाषेची संकल्पना
२. भाषा व बोली : साम्य भेद.
३. प्रमाण मराठीचे स्वरूप व पूर्वपीठिका
४. भाषासंघराची संकल्पना व मराठीतील भाषांचे स्थान.

६. बोली विज्ञान

१. भाषा व बोली यातील भेद.
२. बोली भूगोलाची संकल्पना
३. मराठीच्या प्रादेशिक बोली
४. मराठीच्या व्यावसायिक बोली.
५. मराठीच्या सांभाषिक बोली.

तसेच दुसरे :-

७. भारतातील भाषिक प्रश्न.

१. भारताचा भाषिक नकाशा.
२. भारतातील विविध भाषाकुल्लेक
३. भाषांतर प्रंतरचनेमागची भूमिका व फलश्रुती
४. भाषिक स्वात्मतेची संकल्पना आणि राष्ट्र भाषेचा प्रश्न.
५. इंग्रजीच्या जागी पर्यायी भाषा कोणती ? संस्कृत की हिंदी
६. सरकारी भाषा मंडळाचा अर्थदाल.
७. भाषासत व्यवहाराची भाषा : स्वरूप व प्रश्न.

८. भाषा आणि लिपी.

१. भाषा आणि लिपी परस्पर संबंध
२. भारतीय भाषांत उपयोजित्या जाणा-या लिपी.
३. देवनागरी लिपी : स्वरूप, सामर्थ्य व सर्वादा.
४. देवनागरी लिपी सुधारणांचे विविध प्रयत्न.
५. देवनागरी की रोमन ? वादग्रस्त प्रश्न.
६. भारतात सर्व भाषांसाठी एकाच लिपीची शक्यता.

९. भाषा आणि शिक्षण-

१. शिक्षणाच्या सांस्कृतिक माध्यमाचा प्रश्न.
२. इंग्रजी, हिंदी ही प्रादेशिक भाषा.
३. परिभाषेचा प्रश्न व वाठव्यपुस्तकांची निर्मिती.
४. आदिवासी व सामाजिक प्रवाहांपासून बाजूला पडलेल्या समाजगटांच्या शिक्षणाची भाषिक बाजू.
५. प्रौढ साक्षरतेचे राष्ट्रीय धोरण आणि नवसाक्षरतांसाठी कोर्सा-नाचाचि उपयोजन.
६. मातृभाषेचे अध्ययन अध्यापनाचे प्रश्न.
७. परभाषेच्या अध्यापनाचे प्रश्न व पध्दती.
८. भाषाशिक्षणाच्या विविध बाजू
[भाषिक कौशल्यांचा विकास, भाषिक वर्तन, लेखन विषयक नियम इ.]

१०. शासनव्यवहाराची भाषा-

१. शासनव्यवहाराची भाषा : पूर्वपीठीका.
२. राज्यव्यवहारबोशाचा प्रयत्न.
३. फारशी बराठी संकर
४. इंग्रजी बराठी संकर
५. हिंदी बराठी संकर
६. राजभाषा बराठीचा विकास [पदनामकोश, प्रशासनकोश इ.]
७. परिभाषानिर्मिती : स्वरूप व प्रयत्न.
८. कायद्याची भाषा.
९. शासनप्रतीत बराठीची तत्त्वे.

११. जनसंपर्काध्ययनाची भाषा-

सामाजिक अभिसरणाचे स्वल्प संवादव्यवहाराची मूलतत्त्वे.

१. जनसंपर्काध्ययनाचे स्वल्प.
२. लोकव्यवहारात भाषेचे स्थान.
३. वृत्तपत्रांची भाषा.
४. आकाशवाणी व दूरदर्शनाची भाषा.
५. जाहिहिरातीची भाषा.

१२. भाषा आणि साहित्य-

१. भाषा व शैली
२. भाषिक संस्कृती विकसन आणि वाङ्मयीन उपयोजन
३. साहित्यातील "शासकीय" व "प्रादेशिक" बोली.
४. साहित्यातील "भाषा बोली" [उच्चैच्या हिंदी इ.]
५. लोकसाहित्यातील भाषेचे स्वल्प
६. लोकव्यवहाराची विविध क्षेत्र आणि बराठी गणशैलीचा विकास.

किंवा
स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य

उद्दिष्टे :-

- १] मराठी साहित्यातील नव्या वाङ्मयीन प्रवाहांचा परिचय करून देणे.
- २] स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य प्रेरणांचा व प्रवृत्तींचा अभ्यास करणे.
- ३] स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्याने साहित्यक्षेत्रात झालेल्या बदलाचे स्वल्प न्याहाळणे आणि त्याची कारणभूमिमाता करणे.

सत्र पहिले

स्त्रीवादी साहित्य

- घटक १] स्त्रीवादाची प्रेरणा, संकल्पना आणि स्वप्न.
घटक २] स्त्री मुक्तीची आंदोलने आणि स्त्रीवादी साहित्य यातील अनुबंध
घटक ३] पात्रघातय स्त्रीवादी साहित्याचा स्थूल परिचय.
घटक ४] मराठीतील स्त्रीवादी जाणिवेचे साहित्य आणि त्याची वैशिष्ट्ये.
घटक ५] स्त्रीवादी दृष्टीकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास.
अ] स्त्रीपुरुषतुलना ----- ताराबाई शिंदे.
ब] मलम उधवस्त छायाचय ----- मल्लिका अमरशेखर.
क] अन्वय ----- अश्विनी धोंगडे.
ड] दिवसेंदिवस ----- अनुराधा पाटील.
इ] एकेक पान मळावया ----- गौरी देशपांडे.
फ] सयांतर ----- सानिया.

दुसरे सत्र

मार्क्सवादी साहित्य

- घटक १ : मार्क्सवादाची तार्किक बैठक आणि स्वप्न.
घटक २ : मार्क्सचे साहित्य विषयक विचार.
घटक ३ : मार्क्सच्या अनुयायांचे साहित्य विषयक विचार.
घटक ४ : लालजी पेंडसे, पु. य. देशपांडे, शरच्चंद्र मुक्तिबोध आणि दि. के. बेडेकर यांचे मार्क्सवादी साहित्य विचार.
घटक ५ : मार्क्सवादाचा मराठी साहित्यनिर्मितीवरील प्रभाव.
घटक ६ : मार्क्सवादी दृष्टीकोनातून पुढील साहित्यकृतींचा विशेष अभ्यास.
१] बंधनाच्या पलिकडे -----
२] दोन ध्रुव ----- वि. स. खाडकर.
३] सोन्याचा कळस ----- मामा वरेरकर.
४] क्षिप्रा ----- शरच्चंद्र मुक्तिबोध.
५] तंडिता ----- विंदा करंदीकर.
६] माझे विद्यापीठ ----- नारायण तुर्वे.

संदर्भग्रंथ

- १] महाराष्ट्र सारस्वत - वि. ल. भावे, शं. गो. तुळपुळे.
- २] मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १, २, ३ - ल. रा. पांगारकर.
- ३] प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, भाग-१ ते ७ - डॉ. अ. ना. देशपांडे.
- ४] मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १, २, ३ - प्रकाशक, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
- ५] प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप - प्रा. ड. श्री. शेषोलीकर.
- ६] वाच संतकवि, आवृत्ती तिसरी - शं. गो. तुळपुळे.
- ७] प्राचीन मराठी ग. प्रेरणा आणि परंपरा - श्री. रं. कुलकर्णी.
- ८] प्राचीन मराठी पंक्ति काव्य - डॉ. अ. ना. वाटवे.
- ९] मराठी साधू वाङ्मय - डॉ. गंगाधर मोरजे, [सोपे प्रकाशन].
- १०] मराठी लावणी [ह्या ग्रंथाची प्रस्तावना] - ग. वा. धोंड.
- ११] मराठी कवितेचा उदयकाल - श्री. म. वर्दे.
- १२] संत, भंत, संत - श्री. म. माटे.
- १३] मराठी बखर वाङ्मयाचा पुनर्निवार - गं. व. ग्रासोपाध्ये.
- १४] बखर वाङ्मय - र. वि. हेखाडकर.
- १५] मराठी बखर वाङ्मयाचा उदय व विकास - डॉ. बाबुजी संकषाळ.
- १६] मराठी ख्रिस्ती वाङ्मय - डॉ. गं. वा. मोरजे, [नगर कॉलेज प्रकाशन].
- १७] वाच जित्तसंप्रदाय - डॉ. र. रा. गोसावी [प्राथम्य प्रकाशन]
- १८] प्राचीन मराठी वाङ्मय - ल. र. नहिराबादकर.
- १९] संत वाङ्मयाची सांसांख्यिक कल्पना - गं. वा. सरदार.
- २०] वाचकलापीन मराठी - सु. य. शान्ते.
- २१] प्राचीन मराठी ग. - शं. गो. तुळपुळे.
- २२] मराठी संतकवियत्री - डॉ. सुप्रसिद्धी हर्कर.
- २३] वक्तव्यसंप्रदायाचा इतिहास - रा. वि. देरे.
- २४] मराठीचा अभिनव इतिहास - खंड १ - डॉ. प्र. न. जोशी.
- २५] संतसंग - डॉ. प्र. न. जोशी.
- २६] संताचित्रे भेटी - संता. डॉ. सु. श्री. जागडे.
- २७] महानुभाव वाङ्मय - य. ज्ञ. देशपांडे.
- २८] प्राचीन मराठी वाङ्मय - गं. आ. निरंतर.

प्रश्नभञ्जना दोन

समीक्षाशास्त्र

संदर्भ ग्रंथ

- १] साहित्यसिद्धान्त - रेने डेलेक अँस्टीन वॉरेन - अण्णादण स. सं. पाठशे
- २] पराजि टीका - संया. वरंत दावकर.
- ३] साहित्यसिद्धान्त - गो. म. कुलकर्णी.
साहित्य विचार प्रवाह
- ४] साहित्यसिद्धान्त - गंगाधर माटील.
- ५] टीका आणि टीकाकार - वा. भा. पाठक.
- ६] साहित्य आणि समीक्षा - वा. ल. कुलकर्णी.
- ७] टीका आणि टिप्पणी - वा. ल. कुलकर्णी.
- ८] टीका विवेक - श्री. के. क्षीरसागर.
- ९] सौंदर्य आणि साहित्य - वा. ली. मूर्तिकर.
- १०] छांदी - पु. शि. रेने.
- ११] पराजि आणि नवता - गो. वि. करंदीकर.
- १२] खूक आणि पाणी - गंगाधर माडगील.
- १३] पाण्यावरल्यस रेधा - गंगाधर माडगील.
- १४] साहित्य विचार - वि. के. वेडेकर.
- १५] सौंदर्य - नरहर कुलंदकर.
- १६] सौंदर्य मीमांसा - वा. भा. पाटणकर.
- १७] सौंदर्यसिद्धि - प्रभाकर पाध्ये.
- १८] आत्मवाद - प्रभाकर पाध्ये.
- १९] साहित्यसिद्धि - उत्तम क्षीरसागर.
- २०] साहित्यसिद्धि अधीरेखी - म. द. हातकण्णलेकर.
- २१] साहित्यसिद्धि तत्त्वज्ञान - वि. वा. टवणे.
- २२] टीकाशास्त्र परिचय - व. कु. लोकार.
- २३] साहित्यसिद्धि - डॉ. श्रीमण्डल लक्ष्मी .

प्रश्नपत्रिका तिसरी

लेखकाचा अभिप्राय
ज्ञानेश्वर/वि. वि. शिरवाडकर.

संदर्भ ग्रंथ

ज्ञानेश्वर

- १] ज्ञानेश्वरीतील साहित्यदृष्टी व मूळी - नो. स. कुलकर्णी.
- २] ज्ञानेश्वरीतील विदग्ध रसवृत्ती - डॉ. रा. शं. दाबडी.
- ३] ज्ञानेश्वरी, दशरूपदर्शन - संपा. - डॉ. हे. वि. इनामदार.
- ४] ज्ञानेश्वरी आणि गिताचे शास्त्र - संपा. स्नेहल तापरे.
- ५] ज्ञानेश्वरी सत्यता-वद्दी ग्रंथ - संपा. अशोक एरसे.
- ६] ज्ञानेश्वरीतील साहित्य विचार - अनिल सहस्त्रबुध्दे.
- ७] ज्ञानियांची रसगंगा - डॉ. लीला गोविंदकर.
- ८] शैतान्या पारमार्थिक मार्ग - रा. द. रानडे.
- ९] ज्ञानेश्वरी - संपा. शं. वा. दांडेकर यांची प्रस्तावना.

वि. वा. शिरवाडकर.

- १] नटसम्राट तमीला - संपा. गो. वृ. पाटील.
- २] गर्जा जयजकार - एक जाभरण - संपा. डॉ. उषा मा. देशमुख.
- ३] कविता कुतुमात्रजाली - अक्षयकुमार काले.
- ४] शिरवाडकरांची नाटके - शोभना देशमुख.
- ५] कुतुमात्रज गौरवग्रंथ - कुतुमात्रज गौरव ग्रंथ समिती नाशिक.
- ६] काव्य विंदी - डॉ. उषा देशमुख.
- ७] मांडवी - कुतुमात्रज विशेषांक [१९६४]
- ८] लोकमित्र - कुतुमात्रज विशेषांक [१९६४].
- ९] कवितारत्नी - कुतुमात्रज विशेषांक खंड १, २.
- १०] नटसम्राट एक अक्षयात - प्रा. गो. द. ब्रह्मे.

प्रश्नपत्रिका चौथी

साहित्यकृतींचा अभ्यास

संदर्भ ग्रंथ

- १] मरुकाव्य विवेचन - श्री. ना. बनहट्टी.
- २] कालेय लेखावली - सं. रा. - श्री. ना. बनहट्टी.
- ३] भोरोवंत कवित्रय व काव्यविवेचन - ल. रा. पांगारकर.
- ४] प्राचीन मराठी संहित्तीकाव्य - डे. ना. वाटये.
- ५] तुर्व्याच्या कवितेची पहिली मालिका - डॉ. श्रीपाल समन्त.
- ६] सर्व गुण -
- ७] लंगोटा - सं. रा. वि. भा. देशपांडे.
- ८] मराठी नाटक - स्वातंत्र्य काल [१९५९-१९९०] - वि. भा. देशपांडे.

विंदा

विनोदी साहित्य

संदर्भग्रंथ

- १] हास्य विनाद सीमंता - न. चिं. केळकर.
- २] विनोद तत्वज्ञान - प्रा. नाथ गाडगीळ.
- ३] मराठी तुखात्तिका - डॉ. तदा क-हाडे.
- ४] मराठी विनोद - गो. ना. मवार.
- ५] महाराष्ट्र साहित्यविंदा विनोद विवेकांड.
- ६] विनोद विडंबनपर काव्य : टीकेचा वेगळा नमुना - डॉ. नीलिमा गुंडी,
महाराष्ट्र साहित्य पत्रिका जुलै-सप्टेंबर, १९९२
- ७] वि. वि. जोशी यांचा विनोद - प्रा. ना. मिरासवार,
महाराष्ट्र साहित्यपत्रिका एप्रिल-जून, १९९२.
- ८] जी. व्ही. फोल्डकर यांचे संदर्भ - ना. ... कुलकर्णी.
- ९] झेंडूची कुले [काव्य संश्लेषाची प्रस्तावना].
- १०] लूण सुकरी [प्रस्तावना प्र. ते. अत्रे].
- ११] प्रदर्शना [कॉन्टिनेन्टल प्रकाशन].
- १२] हास्य विंदावली [प्रस्तावना] - वि. वि. जोशी.
- १३] पाण्यावरच्या रेखा - गुंगाधर गाडगीळ.
- १४] अविज्ञान महाराष्ट्राची - डॉ. भीमराव कुलकर्णी.
- १५] विनोद एक व्याख्यान - डॉ. अ. ना. वर्दी.

स्त्रीवादी आणि मार्क्सवादी साहित्य
संदर्भग्रंथ

- १] भारतीय स्त्रीजीवन - गीता हाने.
- २] बायकडा - श्री. के. क्षीरसागर.
- ३] बायकांचा जन्म - शांता जिर्जेस्कर.
- ४] हिन्दू संस्कृती आणि स्त्री - आ. झ. ताडुके.
- ५] स्त्री प्रश्नांची चर्चा १९^{साहे} साहित्यिक - प्रतिभा रानडे.
- ६] गोध स्वतःचा - विधा बाळ.
- ७] भारतीय स्त्रीजीवन - लीला वाटील.
- ८] स्त्रीवाद : स्वल्प आणि समीक्षा - डॉ. अश्विनी धोंगडे.
- ९] श्रीवाणी - स्त्री साहित्य विशेषांक - सप्टे-ऑक्टोबर, १९२३
का. स. वाणी प्रगत अध्ययन केंद्र, पुणे.
- १०] अनुपट्टम - स्त्रीवाद विशेषांक.
- ११] महाराष्ट्र साहित्यपत्रिका अंक २५८ जून-सप्टें. १९२१.
- १२] विजावरी शिस्करांच्या बाइ. बवाचे स्त्रीवादी आत्मन - उषातार्क दिवे.
- १३] मार्क्सवादी साहित्य विचार - के. रं. शिस्कराकर.
- १४] साहित्य आणि समाज जीवन - लालजी पेंडसे.
- १५] मार्क्सवाद आणि मराठी साहित्य - वि. स. जोग.
- १६] मराठी साहित्याची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी - रुद्रा क-डाडे.
- १७] हुडती, सौंदर्य आणि साहित्यमूल्य - शरच्चंद्र मुक्तिशोध
- १८] जनवादी साहित्य - य. वा. बडस्कर.
- १९] साहित्याचा कस - उत्तम क्षीरसागर.
- २०] मार्क्सवाद आणि दलित साहित्य - वि. स. जोग.

गुणांची विभागणी

सम.स.भाग-१ मराठी

सर्व प्रश्नपत्रिकांचे स्वरूप पुढीलप्रमाणे राहिले.

वेळ : ३ तास

एकूण गुण : १००

सूचना - १] सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

२] दोन्ही विभागातील प्रश्नांची उत्तरे एकाच उत्तरपत्रिकेत लिहावीत.

प्रश्न १ला	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा	२० गुण
	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न २ला	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा	२० गुण
	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ३ला	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा	२० गुण
	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ४ला	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न किंवा	२० गुण
	दीर्घोत्तरी १ प्रश्न	२० गुण
प्रश्न ५ला	[अ] पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोरीर टीपा लिहा. [४ पैकी २]	१० गुण
	[आ]	१० गुण

टीप :- प्रश्नपत्रिकेतील १ला, २ला आणि ५ला [अ] हे प्रश्न पहिल्या सत्रातील अभ्यासक्रमावर आधारलेले असतील व ३ला, ४ला आणि ५ला [आ] हे प्रश्न दुसऱ्या सत्रातील अभ्यासक्रमावर आधारलेले असतील.